

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ด้วยเกษตรแปรรูป “เศรษฐกิจฐานราก” ทางเลือกใหม่ประเทศไทย

ที่มา : <https://www.bangkokbanksme.com/>

ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งปัญหาด้านต่างๆและเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต การศึกษา ฯลฯ โดยเฉพาะประชากรส่วนใหญ่ของ ประเทศที่อยู่ในภาคชนบทและมีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นรากฐานของประเทศไทย แต่หลายสิบปีที่ผ่านมา ฐานของประเทศอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง มีปัญหาขาดปัจจัยการผลิต ไร่ที่ดินทำกิน เข้าไม่ถึงแหล่งทุน ขาด ความรู้ในการผลิต เมื่อมีผลผลิตล้นเกินก็เกิดปัญหาด้านการตลาดพืชผลราคาตกต่ำ ทำให้มีปัญหาหนี้สินมี ปัญหาในครัวเรือนและสังคมติดตามมา คนหนุ่มสาววัยแรงงานต้องอพยพเข้ามาหากินในเมือง ฯลฯ

ขณะที่ภาครัฐที่ผ่านมาจะเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมุ่งไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ทำให้ ช่องว่างความเหลื่อมล้ำห่างกันมากขึ้นจนกระทั่งรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มี ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์เป็นรอง นายกรัฐมนตรีดูแลนโยบายด้านเศรษฐกิจจึงได้ทบทวนนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ โดยหันมาให้ ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

“เศรษฐกิจฐานราก คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อ ซึ่งกันและกันมีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนว ทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุดมีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มี การผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานต่างๆสำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อ สังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน”

ระบบเศรษฐกิจฐานราก

ระบบฐานรากเศรษฐกิจจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันสำหรับคนในพื้นที่อย่างเพียงพอและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน(มิติของการเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ การมีส่วนร่วมของคนในตำบล) ต่างๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัยพร้อมทั้งมีเทคนิค วิทยาการและความรู้เทคโนโลยีมาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาดหรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่างๆจากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีความหลากหลาย พอเพียงเพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆได้อย่างดีอย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม

ที่มา : <https://www.smartsme.co.th/>

การยกระดับเศรษฐกิจฐานชุมชน

การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากคือ สร้างงาน สร้างโอกาส สร้างรายได้ เศรษฐกิจฐานราก ดึงธุรกิจรายใหญ่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐ

- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของโรงงาน
- การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและ SMEs เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน(หมู่บ้าน CIV)
- การปั้นนักธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปไทย บ่มเพาะเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรแปรรูป (SMEs เกษตร)

การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาได้เน้นไปในภาคอุตสาหกรรมและบริการอย่างมาก แม้ว่าจะมีประชากรร่วมอยู่ในภาคเกษตรกรรม เกือบร้อยละ 58 ของประชากรทั้งประเทศก็ตาม แต่ภาคเกษตรกรรมกลับสร้างรายได้เพียงร้อยละ 11 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ(GDP) เท่านั้น ความแตกต่างในรายได้ของประชารณำมาซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง การลดช่องว่างของรายได้ดังกล่าวนี้อาจทำได้โดยการยกระดับรายได้ของภาคเกษตรกรรมหรือภาคชนบทให้สูงขึ้นซึ่งถือได้ว่าเป็นนโยบายที่สำคัญของประเทศและบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายแผน มาตรการหนึ่งในการยกระดับรายได้ในภาคชนบทก็คือการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรพื้นบ้าน ซึ่งจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตรลดปัญหาราคาสินค้าและตลาดให้แก่เกษตรกรทำให้เกษตรกรมีทางเลือกในการนำวัตถุดิบการเกษตรมาใช้ประโยชน์หรือจัดจำหน่าย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มโอกาสการจ้างงานในชนบทให้สูงขึ้นและลดการอพยพแรงงานอันนำไปสู่การลดปัญหาการล่มสลายของสถาบันครอบครัวอีกด้วย อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปนั้นเป็นอุตสาหกรรมเกษตรพื้นบ้านที่ง่ายที่สุดต่อการพัฒนาให้เป็นธุรกิจที่เข้มแข็งและมีศักยภาพเชิงธุรกิจและเป็นส่วนหนึ่งของการนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและความยั่งยืนของภาคเกษตร

ที่มา : <https://www.matichon.co.th/wp-content/uploads/2016/02>

พลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

<https://f.ptcdn.info/832/052/000/ou37j1ncsxCLg99T5nS-o.jpg>

ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มสร้างอำนาจต่อรองของชาวสวนลำไยที่เชียงใหม่เป็นเพียงแค่การเริ่มต้น ต่อจากนี้ไปพวกเขาอาจปรับปรุงการปลูกลำไย ให้มีคุณภาพดีขึ้น เช่น ปลูกลำไยออร์แกนิก แล้วแปรรูปเป็นน้ำลำไย ลำไยกระป๋อง ลำไยอบแห้ง ฯลฯ สร้างแบรนด์และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงาม มีคุณค่า ไม่ใช่ปลูกและขายแบบเหมาสวนเหมือนในอดีตที่ผ่านมา หรือกรณีที่ ตำบลหนองแคน อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ในเขต “ทุ่งกุลาร้องไห้” แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิชั้นดีของโลก ในอดีตที่ผ่านชาวบ้านในตำบลนี้ต่างก็มีปัญหาไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ คือปัญหาความยากจนจากการทำนา การใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ดินเสื่อม มีหนี้สิน การบุกรุกทำลายป่าไม้ แหล่งน้ำ คนวัยแรงงานละทิ้งถิ่นฐานเข้าไปขายแรงงานในเมือง ฯลฯ แต่ก่อนที่ชุมชนจะล่มสลาย ในปี 2534 แกนนำในชุมชนได้รวมกลุ่มกันลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหา เริ่มจากการฟื้นฟูไร่ นา ปลูกข้าว ปลูกผักแบบอินทรีย์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมูโดยไม่ใช้สารเคมี ทำให้ลดต้นทุนการผลิต เมื่อมีรายได้ก็นำมาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการ กลุ่มฅมนาปนกิจสงเคราะห์ เอาไว้ช่วยเหลือกัน ฯลฯ จากการรวมกลุ่มเล็กๆ จนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านตำบลหนองแคนมีเงินกองทุนหมู่บ้านรวมกันประมาณ 60 ล้านบาท มีเงินช่วยเหลือสมาชิกเมื่อเสียชีวิตรายละ 30,000 บาท มีกองทุนสวัสดิการกว่า 600,000 บาท ช่วยเหลือสมาชิกตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บป่วย ฯลฯ มีไก่ไข่อินทรีย์กว่า 2,000 ตัว มีการทอผ้าขาวม้าเอาไว้ใช้เอง และผลิตเป็นผ้าลายแคนขายผืนละ 180-250 บาท มีการเพาะเห็ด ปลูกผักอินทรีย์ ปลูกข้าวอินทรีย์ ข้าวหอมมะลิ ข้าวกล้อง ข้าวไรซ์เบอร์รี่เอาไว้กินเอง และขายได้ราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 120 บาท โดยขายผ่านทาง Facebook การออกร้านจำหน่าย และวางขายในโรงแรมชั้นนำในจังหวัดร้อยเอ็ด นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำข้าวหอมมะลิมาแปรรูปผสมกับสมุนไพรในท้องถิ่น เช่น พญายา (กระเจาะจันทน์หรือทานาคาของพม่า) ไพล กวาวเครือ ฯลฯ มาผลิตเป็นผงพอกหน้าขาวใช้ชื่อสินค้าว่า “ผงพอกหน้า

ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้” มีสรรพคุณบำรุงผิวหน้า ลดการอักเสบของผิว ฉายาในราคาของละ 50 บาท (ขนาด 15 กรัม) เป็นการเพิ่มมูลค่าจากข้าวกิโลกรัมละ 100 บาท เมื่อแปรรูปแล้วสามารถขายได้ในราคา กิโลกรัมละ 4,000 บาท ปัจจุบันผงพอกหน้าชาวกำลังพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานเพื่อส่งออก ไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะในยุโรป

การใช้วัตถุดิบและการจ้างงานในพื้นที่

ที่มาของกลุ่มแม่บ้านตามนโยบายของภาครัฐคือการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อถนอมอาหารจาก ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้เป็นวัตถุดิบและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แล้วพัฒนาต่อมาจนกระทั่งเป็นธุรกิจ ตามความสามารถของแต่ละกลุ่ม ในภาพรวมของประเทศจะเห็นได้ชัดเจนว่าอาหารแปรรูปพื้นบ้านมีผลิตภัณฑ์ หลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ในกรณีของจังหวัดสมุทรสงครามมีการผลิตอาหารแปรรูป พื้นบ้านมากที่สุดและเป็นผลิตภัณฑ์ผลไม้เกือบทั้งหมด รองลงมาคือจิ้งสุพรรณบุรีจากผลิตภัณฑ์ว่านหางจระเข ภาคนี้อามีผลิตภัณฑ์จากผักสุ.กว่าภาคอื่นๆ เป็นต้น จากผลการวิจัย (พ.ศ.2539) พบว่า ร้อยละ 75 ของ วัตถุดิบหลักมาจากแหล่งผลิตในจังหวัด ที่เหลืออาจมาจากจังหวัดใกล้เคียง หรือแม้แต่จากกรุงเทพฯ เช่น การ แปรรูปปลาสามจังหวัดพะเยา หรือนำเข้าบางส่วน เช่น หนั้หมูสำหรับแปรรูปแคบหมู เป็นต้น ซึ่งการนำ วัตถุดิบจากต่างถิ่นมีความเป็นไปได้เมื่อกิจการนั้นมีความมั่นคง มีตลาดแน่นอน หรือขยายตัวเมื่อวัตถุดิบใน พื้นที่ขาดแคลน ผู้แปรรูปมีความสามารถเพียงพอที่จะซื้อวัตถุดิบจากต่างถิ่นซึ่งย่อมจะมีต้นทุนที่สูงกว่าวัตถุดิบ ในพื้นที่ได้ การซื้อวัตถุดิบจากนอกพื้นที่บางครั้งเป็นเพราะคุณภาพของวัตถุดิบในพื้นที่ไม่เป็นที่ไปตามความ ต้องการด้วย กรณีตัวอย่างของการใช้ผลผลิตในพื้นที่ที่เกิดประโยชน์และแก้ปัญหาการตลาดให้แก่เกษตรกร ได้แก่ การแปรรูปมะเขือเทศแช่อิ่ม โดยกลุ่มที่ทำกล้วยกวนกลุ่มแม่บ้านกลุ่มนี้รับซื้อมะเขือเทศในปริมาณมาก เมื่อมะเขือเทศล้นตลาดและราคาต่ำมาก ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะของกลุ่มที่มีความเข้มแข็งแล้วเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างนี้มีความสามารถในการตลาดสูงและมีการจัดการที่ค่อนข้างมีระบบอาหารแปรรูปพื้นบ้านเป็น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แรงงานคนในการผลิตสูง ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายเมื่อแรกเริ่มการผลิตจึงมาจาก แรงงานของสมาชิกเกือบทั้งหมด

การจ้างงานจะมีมากน้อยเพียงไรจึงขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิตตามความสามารถในการหาตลาดของ กลุ่ม เนื่องจากกลุ่มมีขนาดแตกต่างกัน ยกเว้นกลุ่มที่มีขนาดเล็ก สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสรับจ้างทำงานใน กลุ่มและมักพบว่าการจ้างงานมักจำกัดอยู่เฉพาะสมาชิกคนเดิมบางคนในกรณีที่มีการผลิตไม่มาก ผู้ที่ทำหน้าที่ แปรรูปจะเป็นกรรมการกลุ่มเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่าร้อยละ 6 ของกลุ่ม และร้อยละ 28 ของรายเดี๋ยวมมีการ จ้างแรงงานในพื้นที่ด้วยเช่นกัน อาหารแปรรูปพื้นบ้านเป็นธุรกิจที่ต่อเนื่องจากภาคเกษตรกรรมอย่างใกล้ชิด

โดยใช้วัตถุดิบที่ผลิตในท้องถิ่น ซึ่งหาได้ง่ายและต้นทุนต่ำ นอกจากนี้ยังอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตเกษตรของสมาชิกหรือท้องถิ่น อาหารแปรรูปพื้นบ้านจะมีตลาดรองรับมากขึ้นอย่างกว้างขวาง ถ้ามีคุณภาพถูกสุขอนามัยเป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภคซึ่งที่ผ่านมาได้พิสูจน์ศักยภาพของตลาดว่ามีอยู่จริง

แหล่งที่มา

“เศรษฐกิจฐานราก”. แหล่งที่มา.

http://www.codi.or.th/attachments/article/15058/Guide_economic_280959.pdf

<http://www.industry.go.th/industry/index.php/th/2016-02-07-16->

[54-26/smes-4-0/file](http://www.industry.go.th/industry/index.php/th/2016-02-07-16-54-26/smes-4-0/file)

การใช้วัตถุดิบและการจ้างงานในพื้นที่.

<file:///C:/Users/ismed007/Downloads/93952-Article%20Text-251062-1-10-20170926.pdf>

คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์